

Η ΜΥΘΟΛΟΓΙΑ ΤΗΣ ΕΝΤΡΟΠΙΑΣ (του Γιάννη Ζήση)

Υπάρχουν πολλές μυθολογικές αναφορές στην ανθρωπογονία. Δύο ενδεικτικές που μπορούμε να ξεχωρίσουμε είναι του Αισχύλου και της Παλαιάς Διαθήκης. Όλες υποδεικνύουν μια **φθίνουσα εξέλιξη του ανθρώπινου είδους**. Αυτή η φθίνουσα εξέλιξη μπορεί να ερμηνευτεί μόνο με μια σύγχρονη επιστημονική διαδικασία. Η εντροπική πορεία του ανθρώπινου είδους μας, μπορεί να ερμηνευτεί με δύο

τρόπους:

1. *μελετώντας την ανάπτυξη του ανθρώπινου πληθυσμού. Αναφερόμαστε -κυρίως- στο βιωματικό πεδίο αυτού του πληθυσμού που είναι κατά βάση κυριευμένο από ανταγωνιστική απληστία μέσα σε ένα εμπορευματικό, ανταγωνιστικό και εξουσιαστικό σύστημα.*

2. *μελετώντας τη φθίνουσα απόδοση της κυτταρικής ποιότητας σε σχέση με τη βλαστοκυτταρική εδεμική τελειότητα ή πληρότητα.*

θα μπορούσε να γενικεύσει κανείς λέγοντας ότι: *τόσο τα άτομα όσο και το πλήθος φθίνουν και κινούνται κατ' αντίθεση του πλατωνικού αιτήματος που διατυπώνεται στο Μενέξενο[1], το "κάθε πλήθος και κάθε πλούτος έμπροσθεν της αρετής παραχωρούν τη θέση".*

Τη φθίνουσα εξέλιξη του ανθρώπου τη συναντάμε και στην Παλαιά Διαθήκη με την περιγραφή μιας σειράς πτώσεων. Έχουμε την πτώση του Αδάμ και της Εύας από την Εδέμ, την πτώση του Κάιν, το σύνδρομο και την πτώση του Λαμέχ (ένα αμφιλεγόμενο σημείο το

οποίο θα αναλύσουμε παρακάτω), την πτώση της Βαβέλ (που, επίσης, είναι αμφιλεγόμενη), και τον κατακλυσμό (με πολλαπλές αναφορές σε πολλούς ανθρωπολογικούς μύθους).

Η εντροπία ως προϊόν διακινδύνευσης

Από τα παραπάνω μπορούμε να δούμε τη διαδικασία της εντροπίας ως ένα προϊόν διακινδύνευσης στα πλαίσια ενός ανθρωπολογικού παιγνίου. Στην Παλαιά Διαθήκη η θνητότητα του ανθρώπου εμφανίζεται ως αποτέλεσμα της βρώσης του καρπού του δέντρου της γνώσης του καλού και του κακού ή μάλλον μπορεί να υπήρξε και αποτέλεσμα της εκ των υστέρων απόφασης του Θεού για την απομάκρυνση από την Εδέμ (η οποία, σημειωτέον, σημαίνει αγαλλίαση). Ο Θεός εμφανίζεται να προβληματίζεται σε πρώτο πληθυντικό πρόσωπο λέγοντας για τους δυο ανθρώπους ως δείγμα ότι έχει γίνει “σαν εμάς”.

Ο Θεός εμφανίζεται να προβληματίζεται για την πιθανότητα, ο άνθρωπος της γνώσης του καλού και του κακού, να επιθυμήσει να φάει και από το δέντρο της ζωής, και συνεπώς να “γίνη αυτός και το κακόν αθάνατοι”! [2] Αυτό μας θυμίζει, επίσης, τον μύθο που αναφέρεται στο Συμπόσιο του Πλάτωνα.

Από μια άποψη ο ίδιος προβληματισμός επαναλαμβάνεται εκ μέρους των θεών του Ολύμπου μετά τη δωρεά του πυρός από τον Προμηθέα. Η φανέρωση της προτίμησης προς την εντροπία ή της αναγκαιότητάς της εκδηλώνεται, επίσης, ως η βασική γενεαλογική φοβία, από τον Κρόνο έως την προφητεία για τον απόγονο της Θέτιδας. [3]

Ο ίδιος προβληματισμός επαναλαμβάνεται στον Ινδουιστικό μύθο του Μαρκαντέγια ή στην Κένα Ουπανισάδ. Σε αυτόν η υπερβατικότητα εκδηλώνεται ασύμβατα ως προς την μορφή. Το ερώτημα αφορά την αγωγιμότητα της μη εξισορροπημένης γονεϊκότητας και παιδικότητας από το υπερβατικό. Η θεότητα εδώ, εκδηλώνεται μέσα από μορφές παιδικότητας ή σε οποιαδήποτε συμβατική μορφή με ιδιαίτερες ιδιότητες, όμως της φύσης. Το ιδιαίτερο βρίσκεται στο αμετάτρεπτό της, μπροστά και στις δυνάμεις άλλων θεοτήτων όπως ο Ίντρα, ο Άγκνι, ο Βαγιού, ο

Βαρούνα και ο Σούρια.

Υπάρχει μια ιδιαιτερότητα που χαρακτηρίζει την εγγύτητα του θεού: την ικανότητά του να εκφράζεται μέσα από οποιαδήποτε μορφή.

Αυτό, στη Σαμανική θεογονία και θεολογία, εκδηλώνεται με μια δυαδικότητα που υποδηλώνει, από τη μια, τη θεότητα αποσπασμένη από τον κόσμο και, από την άλλη, τη θεότητα σε πλήρη εγγύτητα προς τον κόσμο.

Στη Σαμανική θεολογία βλέπουμε τον Άρτ-Τοϊον-Αγα που αποτελεί τον άρχοντα πατέρα αρχηγό του κόσμου, αρχηγό των ουράνιων θεών και πνευμάτων, που κατοικεί στις εννέα σφαίρες του ουρανού καθώς και ον “παντοδύναμο άρχοντα του απείρου” Ουλουτουγέρ Ουλού-Τοϊον. Σημειωτέον ότι και δω εμφανίζεται ενδιάμεσα μια επταδικότητα μεγάλων θεών και μια δυαδικότητά τους όπως στον “άσπρο άρχοντα δημιουργό” Ουρούνγκ Αϊ-Τοϊον που κατοικεί στον τέταρτο ουρανό και τη “γλυκιά μητέρα δημιουργό”, τη “γλυκιά κυρία της γέννησης”, την “κυρά της γης”. [4]

Το ανθρωπολογικό διακύβευμα

Η ανθρώπινη μορφή είναι ικανή να δημιουργήσει ένα πρόβλημα στον κόσμο του υπερβατικού και των θεών. Αυτό συμβαίνει, διότι, η ανθρώπινη μορφή έχει τη δυναμική της “εικόνας και ομοίωσης” με το υπερβατικό. Αυτή τη δυναμική τη βλέπουμε να ξετυλίγεται σε ένα πλήθος μυθολογιών όπως στους Γερμανοσκανδιναβικούς μύθους και στη γνωστή από τον Βάγκνερ Τετραλογία του Νιμπελούγκεν. Στην τελευταία έχουμε τη δύναμη του δαχτυλιδιού την οποία οικειοποιείται ο Άλμπερτ ο σφετεριστής. Ο μύθος αποτυπώνει την παράξενη δυναμική της εργασίας και της εξέλιξης του ανθρώπου.

Συνοψίζοντας, μπορούμε να πούμε ότι σε ένα πλήθος μυθολογιών εμφανίζεται το εξής κοινό διακύβευμα: **η ανθρώπινη μορφή θα μπορούσε να αποκτήσει τέτοια ισχύ ώστε να λειτουργήσει ως αντιποίηση του όντος.**

Υπό μια άποψη, η υπαγωγή του ανθρώπου στο καθεστώς της

εντροπίας, υποδηλώνει τον περιορισμό του σε έναν αξεπέραστο δακτύλιο από τον οποίο δεν μπορεί να παραβιάσει το ιερό παρά μόνο μέσα από κανόνες οι οποίοι αποτελούν ένα πλαίσιο μύησης. Αυτή αντιπροσωπεύει τη δυνατότητα πρόσβασης σε μια επόμενη εξελικτική κατάσταση και μπορούσε να γίνει με κάποιους όρους διασφάλισης της καθοριστικότητας. Σε αντίθετη περίπτωση, έχουμε την εντροπική έκπτωση.

Το ζητούμενο που τίθεται σε όλες αυτές τις μυθολογίες είναι το κατά πόσο ικανοποιείται η πρωτεύουσα εξελικτική ανάγκη: ή μορφή να μην αποκτήσει τέτοια ισχύ ώστε να λειτουργεί σαν αντιποίηση του όντος. Αυτή η αναγκαιότητα συμβολίζεται στις αλληπάλληλες πτώσεις τειχών και χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελούν τα τείχη της Τροίας. Η δέσμευση ηρώων ή θεοτήτων καθιστούσε όλο και πιο ισχυρά τα τείχη της και η πτώση τους απαιτούσε όλο και πιο μεγάλο τίμημα, σε σημείο ώστε η τελική τους πτώση έγινε ένα μεγάλο έπος.

Αναφορές:

[1] Πλάτων, Μενέξενος, 240d

«Παν πληθος και πας πλουτος αρετη υπεικει ».

[2] **Γεν. 3,22**. Είπε δε τότε ο Τριαδικός Θεός· “ιδού ο Αδάμ έγινε πλέον σαν ένας από ημάς με την ικανότητα να γνωρίζει καλόν και κακόν ! Και τώρα μήπως τυχόν και απλώση το χέρι του και πάρη και φέγη από τον καρπόν του ξύλου της ζωής και γίνη αυτός και το κακόν αθάνατον, πρέπει να εκδιωχθή από τον παράδεισον”.

(http://users.sch.gr/aiasgr/Palaia_Diathikh/Genesis/Genesis_kef.3.htm)

Επίσης, στον διάλογο του Θεού με τον Κάιν φαίνεται να υπάρχουν και άλλες οντογονικές ετερογένειες οι οποίες κείτονται σε εφάμιλλη δυναμική με τον άνθρωπο ικανή να τον φονεύσει.

[3] Ζήσης Γιάννης, Το Σύνδρομο του Ηρώδη, solon.org.gr

[4] Μιρσέα Ελιάντε, Σαμανισμός, εκδόσεις Χατζηνικολή, σελ141

Το παραπάνω κείμενο αποτελεί το 1ο μέρος του δοκιμίου με τίτλο
“Η Συμβολική Ψυχανάλυση – Η Επίκαιρη Αξιοποίηση του

Ανθρωπολογικού Μύθου”.

Οι επιμέρους τίτλοι του δοκιμίου είναι:

1. Η Μυθολογία της εντροπίας
2. Μυθολογία και θεωρία Παιγνίων
3. Το σύνδρομο του Λάμεχ και η επινόηση του νόμου
4. Μυθολογίες αποδόμησης
5. Θεραπεύοντας την τάση για εξουσιαστικότητα
6. Μυθολογία και η αρχή της ηδονής
7. Οι κλίμακες του Αδάμ και της Εύας

Γιάννης Ζήσης, συγγραφέας

Φωτογραφία: wikimedia